

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

Шифр та назва спеціальності
054 – Соціологія

Інститут
ННІ Соціально-гуманітарних технологій

Освітня програма
Соціологія управління

Кафедра
Соціології і публічного управління (305)

Рівень освіти
Бакалавр

Тип дисципліни
Спеціальна (фахова), Вибіркова

Семестр
8

Мова викладання
Українська,

Викладачі, розробники

Прізвище Ім'я По батькові

Бірюкова Марина Василівна

Maryna.Biriukova@kpi.edu.ua

Доктор соціологічних наук, професор, доцент кафедри соціології і публічного управління

Автор 120 наукових та науково-методичних праць, у тому числі трьох одноосібних монографій та підручників. Лектор з дисциплін: «Математичні методи в соціології», «Практикум з аналізу соціологічних даних», «Комп'ютерні технології організації соціологічних дисциплін», «Технології соціального проектування», «Методи багатомірного аналізу соціологічних даних». Досвід роботи – 33 роки

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

<http://web.kpi.kharkov.ua/sp/professors-ko-vikladats-kij-sklad/>

Загальна інформація

Анотація

Курс спрямовано на формування у студентів компетенцій щодо освоєння методологічних і методичних основ розробки соціальних прогнозів та особливостей технологій їх впровадження

Мета та цілі дисципліни

вибудувати системне бачення можливостей сучасних соціальних прогнозів й технологій їх вибудовування в ході управління соціальними процесами та соціальними об'єктами.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

СК11. Здатність здійснювати соціологічне забезпечення управління в організаціях на основі знань їх структури, властивостей, принципів оптимізації, методологічних основ соціального управління та соціального аудиту.

СК12. Здатність аналізувати соціальні відносини та ефективність соціальних комунікацій, здійснювати соціологічне забезпечення управління в окремих сферах їх існування.

Результати навчання

РН14. Знати основні категорії соціального управління основні типи організаційно-управлінських структур та шляхи оптимізації діяльності персоналу організації, потенціал соціологічного забезпечення управлінського процесу в організаціях: вміти будувати дерево цілей для діагностики діяльності та формувати стратегії розвитку організації.

РН 15. Знати специфіку різних видів соціального управління, вміти здійснювати соціологічний супровід управлінської діяльності в різних сферах суспільного життя.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 90 год. (3 кредитів ECTS): лекції – 20 год., практичні заняття – 10 год., самостійна робота – 60 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: "Загальна соціологія", "Сучасні соціологічні теорії", "Соціологія управління", "Якісні методи в соціологічних дослідженнях".

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій. На практичних заняттях використовується проєктний підхід до навчання, гейміфікація, акцентується увага на застосуванні інформаційних технологій в організації соціологічних досліджень.: проєктна і командна робота, peer-to-peer, кейси.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Теоретико-методологічні засади соціального прогнозування

Історія розвитку теорії та практики соціального прогнозування. Особлива роль соціоінженерії, як діяльності, спрямованої на раціональне створення перспектив розвитку соціального об'єкта. Етапи розвитку соціальної інженерії як самостійної науки. Принципи та функції соціоінженерії, види соціоінженерної діяльності. Особливості роботи соціолога у соціоінженерній сфері.

Системний підхід як одна з основних парадигм соціального прогнозування: принципи, категорії та поняття. Особливості застосування системної методології при експертизі соціальних об'єктів та побудові перспектив їх розвитку.

Тема 2. Соціальне прогнозування в управлінському вимірі

Теорія й практика останніх років показують, що спонукальним мотивом до сучасного управління, а, відповідно, до застосування особливого виду соціального прогнозування, виступають два взаємозв'язаних і взаємодоповнюючих процесу – це прагнення до адаптації та трансформації. Вони характерні для усіх соціальних процесів. Для цього потрібні (свідомі або несвідомі) зміни суб'єкта, що адаптується, перебудова структури особистості, перегляд поглядів на себе або своє оточення. Саме тому сучасне управління ставить перед собою ширші завдання, а саме: переведення системи із стану, що менш відповідає певній вимозі, в стан, що більш задовольняє йому. Це означає що, управління пов'язане не лише з необхідністю забезпечення стабільності системи, але і із зміною вектора її розвитку. Таким чином, сучасне управління стає праксисом, оскільки воно володіє контекстністю, визначається середовищем застосування, є динамічною і внутрішньо самоорганізаційною неоднозначною системою, супроводжується активною пізнавально-перетворюючою діяльністю суб'єкту, припускає одночасне пізнання особливостей керованого об'єкту і апробацію прийнятих рішень. У рамках управлінського праксисупрогнозування створює і реалізує «ризому» управлінських перспектив бажаного.

Тема 3. Основні поняття прогнозу. Прогностичні принципи та ефекти

Соціальне прогнозування, як соціальна технологія. Криза соціуму на цивілізаційному та національному рівні як простір побудови соціальних прогнозів. Специфіка прогнозного пошуку. Етапи соціального прогнозування. Основні джерела отримання інформації про об'єкт та методи прогнозування. Ефективність соціальних прогнозів. Основні прогностичні принципи та ефекти.

Тема 4. Типологія соціальних прогнозів

Критерії типологізації соціальних прогнозів. Суть пошукових прогнозів, їх етапи та методи пошукового прогнозу. Соціальна проблематика - об'єкт і предмет соціального пошукового прогнозу. Класифікація та типологізація соціальних проблем. Прогнозування проблемних ситуацій. Особливості проведення проблемного аналізу.

Суть цільового прогнозу. Особливості вибору оптимальної парадигми під час прогнозування цільового рівня. Ідеалізація та ідеал, оптимізація та оптимум, нормалізація та норма - основні способи прогнозування соціальних об'єктів у перспективі цільових ситуацій.

Тема 5. Технології соціального прогнозування

Методи побудови соціальних прогнозів. Застосування методів пошукового прогнозування побудови моделей кількісних та якісних соціальних процесів. Особливості дискретного та безперервного підходів при пошуковому прогнозі.

Методи розпізнавання образів та їх застосування у соціологічних дослідженнях. Прогнозування соціальних ситуацій за допомогою методик розпізнавання образів.

Методи прогнозування цільових ситуацій та побудови цільових прогнозів. Трендові моделі, метод просунутих груп, створення логічних кордонів, балансовий метод, соціальне замовлення - специфічні способи нормативного прогнозу. Ігрові методи розробок соціальних прогнозів

Тема 6. Моделювання як один із способів створення та верифікації соціальних прогнозів

Концепція моделі. Роль моделей у соціологічній теорії. Моделювання соціально-політичних та соціокультурних процесів. Розвиток культури моделювання та поглиблення ступеня пізнання соціальних процесів та явищ. Моделювання як інструментарій для пошуку ефективних рішень соціальних проблем.

Взаємозв'язок понять теорія та модель. Типологія моделей. Когнітивна модель. Види змістовних моделей. Роль формальних моделей. Елементи моделей. Візуалізація та якісні методи моделювання. Моделі соціальних систем. Соціальна мережа. Доцільність використання різних моделей соціальних систем відповідно до специфіки конкретних завдань.

Тема 7. Прогнозування глобальних соціальних змін

Світова проблематика як методологічна основа соціального прогнозування. Історія створення та роботи Римського клубу. Доповіді та проекти Римського клубу. Специфіка прогнозів розвитку. Проект моделей світового ладу. Форми та канали прогнозування глобальних проблем сучасності на соціальний простір України. Особливості поняття "криза" в інтерпретації глобальних теорій.

Тема 8. Прогнозування процесів соціально-економічного розвитку країни

Сутність соціально-економічного прогнозування, його предмет, об'єкти та основні форми передбачення. Соціально-економічне прогнозування: основні поняття, методи та типологія прогнозів. Система соціально-економічного прогнозування. Дослідження об'єктивних зв'язків соціально-економічних явищ розвитку народного господарства у конкретних умовах у певний період. Зміст та значення вивчення та прогнозування демографічних показників розвитку країни. Ефективність використання та прогнозування економічного потенціалу країни. Прогнози у сфері освіти.

Тема 9. Суть соціального проектування як технології прогнозування.

Проектування як форма наукового передбачення і соціального управління. Складові процеси проектування. Історія виникнення соціального проектування. Взаємозв'язок соціального конструювання і соціального проектування. Соціальне проектування як соціальна технологія. Види соціального проектування. Методологічні основи і методи соціального проектування. Соціальне проектування як соціальна технологія. Особливості прояву теоретико-методологічного і прикладного характеру соціального проектування як соціальної технології. Різні підходи у

визначенні суті соціального проектування. Напряму розвитку соціального проектування як спеціальної соціальної теорії. Види соціального проектування. Методологічні основи і методи соціального проектування.

Специфічні методи соціального проектування. Можливості методу емпатії в ході реалізації соціального проектування. Місце і роль соціального довкілля в створенні і впровадженні соціального проекту. Метод синектики як механізм здійснення багатоваріативного соціального проектування. Засоби соціального проектування. Етапи соціального проектування. Соціальне проектування в системі управління. Циклічність соціального проектування.

Тема 10. Організація створення і використання соціальних технологій

Особливості освоєння соціальних технологій. Теорія «людського капіталу» в розробці теорій соціальних технологій і соціальної інженерії. Теоретико-методологічні підходи в розкритті суті поняття «Соціальна технологія». Суть сучасних соціальних технологій і особливості їх застосування в сучасному соціальному просторі. Механізми освоєння соціальних технологій : досвід розвинених країн. Нові реалії соціальної технологізації в Україні.

Особливості проведення і поширення результатів соціального експерименту в технологічному процесі залежно від його типу, завдань і мети дослідження. Різноманітність представлень дефініції «соціального експерименту» з точки зору соціального управління. Суть поняття «Соціальний експеримент» в сучасній соціологічній теорії. Проблеми використання соціального експерименту у рамках теорії соціальних технологій. Можливості застосування моделювання як соціальної технології. Верифікація результатів соціально-технологічного експерименту. Необхідність інтеграції понять «інновація» і «соціальний експеримент». Поняття імітація при освоєнні соціального простору в ході соціоінженерної діяльності.

Актуальність технологізації процесів соціального управління персоналом. Необхідність використання комунікативних стратегій в ході реалізації технологій соціального управління. Особливості застосування комунікативних стратегій в рекламі, ідеології, publicrelations, имиджмейкінге, соціально-культурному проектуванні. Типи комунікативних стратегій. Комунікативні стратегії в системі соціальних технологій. Динаміка освоєння управлінських соціальних технологій в Україні.

Теми практичних занять

Тема 1. Теоретико-методологічні засади соціального прогнозування.

Особлива роль соціоінженерії, як діяльності, спрямовану раціональне створення перспектив розвитку соціального об'єкта. Особливості застосування системної методології при експертизі соціальних об'єктів та побудові перспектив їх розвитку. Роль і місце синергетики в сучасній науці, специфіка її застосування в соціальних науках.

Тема 2. Соціальне прогнозування в управлінському вимірі.

Прогнозування як форма наукового передбачення і соціального управління. Складові процесу прогнозування. Історія виникнення соціального прогнозування. Взаємозв'язок соціального конструювання і соціального прогнозування..

Тема 3. Основні поняття прогнозу. Прогностичні принципи та ефекти.

Специфіка прогнозного пошуку. Основні джерела отримання інформації про об'єкт та методи прогнозування. Основні прогностичні принципи та ефекти.

Тема 4. Типологія соціальних прогнозів

Суть пошукових прогнозів, їх етапи та методи пошукового прогнозу. Соціальна проблематика - об'єкт і предмет соціального пошукового прогнозу. Особливості проведення проблемного аналізу. Особливості вибору оптимальної парадигми під час прогнозування цільового рівня.

Тема 5. Технології соціального прогнозування

Особливості дискретного та безперервного підходів при пошуковому прогнозі. Методи розпізнавання образів та їх застосування у соціологічних дослідженнях. Трендові моделі, метод просунутих груп, створення логічних кордонів, балансовий метод, соціальне замовлення - специфічні способи нормативного прогнозу. Ігрові методи розробок соціальних прогнозів

Тема 6. Моделювання як один із способів створення та верифікації соціальних прогнозів

Моделювання соціально-політичних та соціокультурних процесів. Взаємозв'язок понять теорія та модель. Типологія моделей. Роль формальних моделей. Елементи моделей. Моделі соціальних систем. Соціальна мережа. Доцільність використання різних моделей соціальних систем відповідно до специфіки конкретних завдань.

Тема 7. Прогнозування глобальних соціальних змін

Доповіді та проекти Римського клубу. Специфіка прогнозів розвитку. Проект моделей світового ладу. Форми та канали прогнозування глобальних проблем сучасності на соціальний простір України.

Тема 8. Прогнозування процесів соціально-економічного розвитку країни

Соціально-економічне прогнозування: основні поняття, методи та типологія прогнозів. Зміст та значення вивчення та прогнозування демографічних показників розвитку країни. Ефективність використання та прогнозування економічного потенціалу країни. Прогнози у сфері освіти.

Тема 9. Суть соціального проектування як технології прогнозування.

Складові процесу проектування. Напряму розвитку соціального проектування як спеціальної соціальної теорії. Можливості методу емпатії в ході реалізації соціального проектування.

Метод синектики як механізм здійснення багатоваріативного соціального проектування.

Тема 10. Організація створення і використання соціальних технологій

Особливості освоєння соціальних технологій. Суть сучасних соціальних технологій і особливості їх застосування в сучасному соціальному просторі. Механізми освоєння соціальних технологій: досвід розвинених країн. Нові реалії соціальної технологізації в Україні.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені

Самостійна робота

Самостійна робота за курсом складається із самостійного вивчення студентами тем та питань, які не викладаються на лекційних заняттях, виконання індивідуальних завдань. Курс передбачає виконання курсової роботи.

Студентам також рекомендуються додаткові матеріали (відео, статті) для самостійного вивчення та аналізу.

Література та навчальні матеріали

1 Безпалько О.В. Соціальне проектування: навч. посібник / О. В. Безпалько // Київ. ун-т ім. Б.

Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. – К.: [б. в.], 2010. – 127 с.

2 Матвієнко В. Прогностика / В. Матвієнко. — К.: Українські пропілеї, 2000. — 484 с.

3 Лепський М. Основи стратегічного прогнозування політичних ситуацій та процесів : навч. посіб. / В. Воловик, М. Лепський, Е. Гугнін, Н. Абаніна, І. Кудінов; ред.: М. А. Лепський; ДВНЗ "Запоріж. нац. ун-т" МОНМС України. - Запоріжжя : КСК-Альянс, 2012. - 467 с

4 Гаврилишин Б.. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові / Б. Гаврилишин; упоряд. В. Рубцов. – Вид. 3-тє, допов. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2009.— 248 с.

5 Матвієнко В.Я. Прогностика / В. Матвієнко. – К.: Українські пропілеї, 2000. – 484 с.

6 Романенко О. Я. Футурологія та прогностика як способи інституціоналізації наукового прогнозування соціального майбутнього,

file:///C:/Users/HP/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Nora_2014_121_6%20(1).pdf.

7 Соціальні технології: заради чого? яким чином? з яким результатом? / Наук.ред.

В.І.Подшивалкіна. – Одеса:Одеський національний університет імені І.Мечникова, 2014. – 546 с.

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді заліку (20%) та поточного оцінювання (80%). Залік: письмове завдання (2 запитання з теорії + розв'язання задачі) та усна доповідь. Поточне оцінювання: 17 онлайн тестів за темами (50%), індивідуальне завдання(20%)та контрольна робота (10%).

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

Завідувач кафедри
Володимир МОРОЗ

30.06.2023

Дата погодження, підпис

Гарант ОП
Марина БІРЮКОВА

30.06.2023